

3. Шеремет М.К. *Особливості формування вищої форми передачі інформації// Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова, Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць. - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. - № 18. – С.291-293.*
4. Шульженко Д.І. *Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: Монографія. – К., 2009. – 385 с.*

УДК 1(091) (433.3)

Боднар К.А.

ВЗАЄМОДІЯ І ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

Осуществлен комплексный философский анализ процесса становления гражданского общества та государства в Украине. Установлено, что главное противоречие процессов становления институтов гражданского общества в Украине заключается в несоответствии между уже приобретенными формами демократического влияния гражданского общества на государство и их реальным, в значительной мере недемократическим, содержанием.

Ключевые слова: концептуальные приоритеты, гражданское общество, государство, взаимозависимость, взаимодействие.

Держава та громадянське суспільство приречені на функціональну взаємодію і взаємозалежність, бо за відсутності чи невиразності будь-якого з цих елементів система сучасного соціуму приречена на буттєву стагнацію і управлінську непереконливість. Відкритим для соціальної філософії залишається лише аспект концептуальних пріоритетів зазначеної взаємодії.

Істотний внесок у розробку концепції громадянського суспільства у взаємозв'язку з державою належить Г.Гегелю. Він уперше здійснив чітке розмежування держави та громадянського суспільства, наполягаючи, що соціальне життя, притаманне громадянському суспільству, принципово відрізняється від публічного життя держави та взаємин у сім'ї. На його думку, громадянське суспільство включає комплекс осіб, груп та соціальних інститутів, відносини між якими регламентуються цивільним правом і діяльність котрих безпосередньо не залежить від держави. Г.Гегель звузив функціональні параметри громадянського суспільства до сфери незалежних від держави економічних відносин. Однак він підкреслював, що таке суспільство не може існувати в державі, в якій відсутнє верховенство права.

На відміну від більшості своїх попередників, він розглядав громадянське суспільство і державу як автономні інститути. Громадянське суспільство існує не всередині держави, а немов поряд з нею: разом із сім'єю воно складає базис і спосіб існування держави. Якщо в державі представлена загальна воля громадян, то громадянське суспільство – це сфера реалізації індивідуальних, особистих, приватних інтересів окремих індивідів. До державної сфери відноситься урядова влада, адміністративний апарат. Натомість до сфери громадянського суспільства – поліцейська та судова влада.

На відміну від Г.Гегеля, який основою суспільного розвитку вважав «абсолютну ідею», а до громадянського суспільства ставився як до «інобуття» духу-ідеї, К.Маркс та Ф.Енгельс обґрунтували тезу, згідно з якою саме громадянське суспільство складає фундамент, першооснову будівлі людського співжиття, а життєдіяльність громадянського суспільства є ключовою рушійною силою історичного прогресу, змістовним осередком і метою всього історичного процесу [1, с.35]. К.Маркс вважав, що держава повинна підпорядковуватися громадянському суспільству, яке має визначати структуру та функції державного інструмента. Згідно з твердженням К.Маркса, держава необхідна лише на стадії нерозвиненого громадянського суспільства, по мірі розвитку якого державні інститути поступово відмиратимуть.

У тлумаченні К.Маркса та Ф.Енгельса громадянське суспільство є громадською організацією, котра розвивається на підставі сукупності економічних і виробничих відносин, що відповідають продуктивним силам і утворюють базис держави. На такому базисі формуються соціальні відносини, які досягають ступеня структуризації класових і починають сприйматися крізь призму особистих інтересів, прав і свобод. Отже, взаємини між громадянським суспільством та державою виявляють себе як відносини між індивідуальною свободою та публічною владою. Відмінність між громадянським суспільством та державою найбільш очевидна у сфері політичного життя: якщо держава входить в структуру і буття суспільства як найважливіший елемент його політичної організації, то в громадянське суспільство вона не входить.

Класики марксизму в цілому підтримали і поглибили ідею Г.Гегеля про розмежування громадянського суспільства та держави. На їхнє переконання, матеріалістична діалектика держави і громадянського суспільства полягає в наступному: не державою детерміноване громадянське суспільство, а громадянським суспільством зумовлена у своїх основних функціональних виявах держава. На відміну від Г.Гегеля, який вважав, що представництво громадянського суспільства в державних органах усуває суперечності між суспільством та державою, К.Маркс і Ф.Енгельс стверджували, що таке представництво є суперечністю між громадянським суспільством та державою, оскільки, наділяючи себе політичними функціями, громадянське суспільство самозаперечується по суті.

У дослідницькому середовищі виразно виокремлюються також ліберально-демократичні підходи, згідно з якими держава є інституційним механізмом організації соціального буття й відображення загального інтересу. Обґрунтування цього підходу запропонував А. де Токвіль, досліджуючи логіку й закономірності демократії у США. Він був вражений здатністю американців створювати різноманітні об'єднання, котрі займаються «малою політикою» в межах різнопрофільних добровільних груп. Під впливом цих вражень А. де Токвіль прийшов до висновку, що асоціативні зв'язки подібного ґатунку є основою сучасної і майбутньої демократії, оскільки формують дієздатний прошарок між індивідом та державою. Він наполягав на значущості для розвитку демократії громадянського суспільства, хоча й не заперечував важливої і відносно суверенної ролі держави [3, с.12]. Таке тлумачення відносин між державою та громадянським суспільством було в цілому прихильно сприйняте сучасними соціальними концепціями – зокрема, в контексті поділу влади. Аналогічного підходу дотримується й більшість вітчизняних дослідників.

Цілком природно, що дослідження взаємодії держави і громадянського суспільства завжди виходить на проблему перспективи розвитку як кожного елементу взаємодії, так і на проблему гармонізації їхніх взаємин. Річ у тім, що розвиток демократичної соціально-правової держави багато в чому залежить від паралельного розвитку громадянського суспільства. Недостатньо динамічний розвиток

держави і громадянського суспільства взаємно посилює стагнацію політичного і духовного життя в країні, уповільнює реалізацію прав і свобод людини.

З приводу цього аспекту виокремлюють три основних підходи. Згідно з першим, громадянське суспільство розглядається загальним елементом людського суспільства, який охоплює також поняття держави. Іншими словами, громадянське суспільство домінує над державою. Другий концептуальний підхід відводить громадянському суспільству функцію своєрідного буфера, посередницького механізму між державою та особою. Згідно з третьою точкою зору, громадянське суспільство є окремим елементом суспільної структури, котрий за своїм значенням посідає таке ж місце, як і держава.

Громадянське суспільство та держава перебувають у стані складної інверсії, взаємодоповнюючи одне одного. На рівні соціального буття простежуються три діалектичних варіанти взаємин держави та громадянського суспільства. Перший варіант полягає в тому, що громадянське суспільство зазнає утисків з боку держави, внаслідок чого виникає тоталітарний режим. Другий зводиться до хиткої рівноваги між державою та громадянським суспільством, внаслідок чого виникають авторитарні режими різного ступеня жорсткості. Третій варіант полягає в тому, що держава виконує волю громадянського суспільства, діє в межах права, тобто функціонує як правова держава. Це призводить до утвердження демократичного режиму.

Як стверджує М.Туленков, «громадянське суспільство і держава взаємодіють як носії і виразники особливих та загальних інтересів. У межах громадянського суспільства як сукупності самодіяльних форм існування людей забезпечується безпосереднє самоврядування суспільної системи, механізм якого враховує різноманіття групових та індивідуальних інтересів людей. Державі при цьому відводиться роль спеціального суб'єкта управління, який виступає потужним інструментом формування і реалізації загального інтересу» [4, с.83].

Отже, суспільство можна визначити за формулою: громадянське суспільство плюс держава. Таким чином, громадянське суспільство – це недержавна частина суспільства, в основу якої покладено автономію індивідів. Держава і громадянське суспільство відносно самостійні. «Проблема співвідношення і взаємозв'язку понять «держава – суспільство – людина» складна й багатоаспектна. Вона мала різний зміст у різні історичні епохи. По-різному розглядалися і функції держави: системоформуючий елемент суспільства; орган забезпечення його суверенітету; арбітр у відносинах між класами, верствами, прошарками, а також між суспільством та особою; гарант прав і свобод громадянина; орган управління загальними справами суспільства; орган забезпечення соціальної справедливості в суспільстві і т.д.» [2, с. 430].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Маркс К., Енгельс Ф. Німецька ідеологія // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – Т. 3.- К. : Держ. вид-во політ. л-ри УРСР, 1959. – С. 7–527.
2. Михальченко М., Михальченко О., Невмержицький Є. Корупція в Україні: політико-філософський аналіз: Монографія. – К. : ІПіЕНД імені І.Ф.Кураса НАН України, 2010. – 615 с.
3. Токвиль А. О демократии в Америке. – М. : Прогресс, 1993. – 534 с.
4. Туленков М. Організаційна взаємодія громадянського суспільства і держави // Соціальна психологія. – 2009. – №2 (34). – С.72–84.

УДК 378.015.31: [159.955:159.9.07] – 051

Бушувєва Т.В.

ФОРМУВАННЯ ДІАГНОСТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ПСИХОЛОГА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Невід'ємною складовою професіоналізму психолога є наявність глибоких знань та практичних вмінь здійснення психодіагностичної діяльності. Психодіагностика як вид діяльності практичного психолога визначає успішність протікання інших видів його діяльності – психоконсультація, психологічної корекції, тощо. Отже, оволодіння психодіагностичною діяльністю є необхідним елементом професійної підготовки майбутніх фахівців до роботи в сфері практичної психології.

Ефективність розв'язання психодіагностичних завдань визначається, в першу чергу, сформованістю діагностичного мислення. Формування діагностичного мислення майбутніх психологів є одним із пріоритетних завдань фахової підготовки до психодіагностичної діяльності.

Особливості діагностичного мислення визначаються специфікою діагностики як виду пізнання. Діагностика в загальному вигляді розглядається [1] як особливий вид пізнання, як діяльність розпізнавання (на відміну від наукового пізнання, з однієї сторони, та від впізнавання, з іншої) до специфічних особливостей якої відносяться наступні:

- В процесі діагностики здійснюється визначення стану одиничного об'єкту. Діагноз завжди співставляє виявлений стан з нормою і базується на знанні останньої.

- Складність діагностичної діяльності обумовлюється неоднозначною відповідністю між набором ознак (симптомів) та причинами, що їх викликають.

- Як практична діяльність діагностика здійснюється з метою перетворення реального стану об'єкта: прогноз, підтримання системи в стані нормального функціонування або повернення до цього стану.

Діагностика як діяльність має специфіку в різних професійних сферах (медична, технічна, педагогічна, психологічна діагностика, тощо).

Професійна специфіка мислення психолога-діагноста зумовлена, перш за все, змістовими особливостями психодіагностичної діяльності: одночасним розв'язанням соціальних завдань, етичних, моральних та власне психологічних (отримання достовірної психологічної інформації та встановлення психологічного діагнозу). Згідно з основами класифікації завдань, прийнятими в психології мислення, психодіагностичні завдання за метою мисленнєвої діяльності відносяться до завдань на розпізнавання; за критерієм достатності інформації, що міститься в умовах, вони трансформуються по мірі просування